

УДК 811.161.2 : 811.162.3

СЕМАНТИКА КОЛЬОРЕМИ ЗЕЛЕНИЙ / ZELENÁ В УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКОМУ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Ващенко О.О.

кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

elenv@ukr.net

Степанюк О.В.

кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

elena_vs2014@ukr.net

У статті розглянуто функціонування кольорема **зелений** як складника номінативних і фразеологічних одиниць української і чеської мов. Виявлено спільні риси і відмінності семантики ад'єктива, особливості актуалізації або нейтралізації семи кольору при перекладі мовних одиниць з української мови чеською.

Ключові слова: кольорема зелений, символіка кольору, колокація, вторинна номінація, семантичний процес, особливості перекладу.

THE SEMANTICS OF COLORЗЕЛЕНИЙ / ZELENÁ IN THE UKRAINIAN-CZECH LINGUISTIC AND CULTURAL SPACE

Vashchenko O.O.

Associate Professor of Ukrainian Philology and Slavonic Studies

Kyiv National Linguistic University

Stepaniuk O.V.

Associate Professor of Ukrainian Philology and Slavonic Studies

Kyiv National Linguistic University

Introduction. In the article the peculiarities of functioning colors green as a component of nominative and phraseological units of modern Ukrainian and Czech languages, as well as lexical and semantic processes related to updating or neutralization of seven colors are discussed. The translation of language units from one language to another.

The *purpose* of the article is an examination of a collocation, the national specifics and tendencies of reproduction or displacement of color semantics in nominative and phraseological units with koloremaы Green/Zelená in Ukrainian and Czech languages.

Methods. To achieve this goal, the methods of comparable analysis and contextually-interpretive analysis of the researched material were used.

Conclusion. A comparative analysis of the nominative units and phraseological units revealed that the commonality of the Czech and Ukrainian languages is the similarity of the linguistic designation with the colors green, which is the semantic core of utterances to denote the phenomena of reality in their qualitative representation.

Some Ukrainian nominative units and phraseological units with the component green in Czech have the seven colors updated or neutralized. At the same time, green is a unit that is used situationally in modern communication acts of both languages, since the transformative, in other contexts, realizes in the semantic structure the evaluation of certain phenomena, reveals lingual and extralinguistic factors in the process of perception of historical and intellectual information of national and intellectual information. units and phraseological units of Ukrainian and Czech languages.

Key words: color green, color symbolism, collocation, secondary nomination, semantic process, translation features.

Упродовж усього існування людства кольореми, що позначали явища дійсності, відбивали світоглядні поняття людини, її зв'язки з природою і суспільством.

Лексична і фразеологічна системи різних мов відображають специфіку сприйняття світу через колір, оскільки символіка кольору значною мірою впливає на формування людських відчуттів і уявлень, а відтак і на створення метафоричних значень кольором.

У наших працях, присвячених дослідженню фразеологічних одиниць із кольоремами **білий, чорний, червоний та синій**, зазначено чинники, що впливають на створення і розуміння вербальних образів кольором представниками різних культур (див. Ващенко, Степанюк, 2016, 2017, 2018).

Зауважимо, що кольоративи передають культурну інформацію, де колокація розкриває спектр значень аналізованих ад'єктивів від конкретного до абстрактного, від ознак, властивих предмету, що має певний колір, до оцінних характеристик реалій, які можуть не пов'язуватися з поняттям кольору.

Кольореми як вербальні засоби досліджувалися у працях А.І. Альохіної, Н.Ф. Алефіренко, Р.В. Алімпієвої, М.М. Атоєвої, а також чеськими лінгвістами Д. Фонтаною, М. Длоугою, Ї. Черним. Але кольорема **зелений / zelený** як компонент українських і чеських номінативних і фразеологічних одиниць ще не стала предметом опису в науковій літературі, чим і зумовлена актуальність нашої статті.

Мета статті – дослідити колокацію, національну специфіку, тенденції відтворення або зміщення семантики кольору в номінативних і фразеологічних одиницях із кольоремою **зелений / zelený** в українській і чеській мовах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано методи зіставного аналізу і контекстуально-інтерпретаційного аналізу досліджуваного матеріалу.

Об'єкт дослідження – українські і чеські номінативні одиниці (НО) і фразеологічні одиниці (ФО), основою творення яких є кольорема **зелений / zelený**, дібрані з фразеологічних словників за редакцією Фр. Чермака “Slovník české frazeologie a idiomatiky” (2009), Фр. Челаковського “Mudrosloví národu slovanského ve příslovích”, електронних варіантів тлумачних словників “Příruční slovník jazyka českého” (1935–1957), “Slovník spisovného jazyka českého” (1960–1971), “Чесько-українського словника” (1988–1989), а також “Фразеологічного словника української мови” (1993). Також джерелом для вибірки сучасних НО та ФО з кольоремою **зелений / zelený** стали Корпус української мови та Чеський національний корпус.

У своїй праці “Психологія кольору” Г. Браем (2009) зазначає, що “кольори безпосередньо задіяні в біохімічних і фізіологічних процесах, що відбуваються в людському організму ... можуть впливати на частотність дихання, ритм серцебиття, пульс ... можуть створювати відчуття холоду або зігрівати, викликати відчуття спраги чи голоду, заспокоювати людину або ж, навпаки, викликати агресію” (с. 12).

Відповідність кольору і домінуючого емоційного стану відкриває можливість культурологічного аналізу суспільства за характерною для нього колірною гамою в мистецтві або в побуті. Із цього погляду цікаві дослідження німецького філософа О. Шпенглера, в яких автор зазначає, що сприйняття простору і часу, властиві тій або тій культурі, є базовими, такими, що визначають світовідчуття, філософію і мистецтво цієї культури. При цьому колір трактується як найважливіша характеристика простору (Персонал плюс, 2010, 29 (383)).

Зв'язок кольорів із традиціями і правилами народів, відображення кольором у символіці конкретної культурної чи етнічної групи досліджували Ї. Черни та Я. Голеш у розділі “Типологія знаків та символів” (Černý, Holeš, 2004, с. 173–174).

Лексеми-кольоронайменування є стрижневим компонентом НО і ФО української та чеської мов, відзначаються багатозначністю, значним потенціалом сполучуваності, сферою широкого використання. Завдяки своїй семантичній природі вони надають висловам емоційну образність. Як зазначалося в наших попередніх дослідженнях, семантична продуктивність кольорем виявляється не лише на рівні їх колокації, а є вирішальною у відтворенні культурних традицій, особливостей ментальності та звичаїв багатьох народів.

Наша розвідка присвячена дослідженню кольорема *зелений / zelená*. У книзі “Вчення про кольори” Й.В. Гете (2004) зазначив: “Якщо змішати синій і жовтий кольори, які вважаються первинними і найпростішими барвами, то з’явиться барва зелена. Наше око відпочиває, дивлячись на зелений колір” (s. 46). Зелений колір є символом природи і молодості, кольором надії та злагоду, миру і спокою. Зелений колір – колір життя.

В астрології зелений символізує русалок і водяників, це колір планети кохання Венери і морського бога Нептуна. Представники різних націй, культур і релігій трактують зелений колір по-різному. У християнстві Ісус Христос в’їжджає до Єрусалима, тримаючи в руках зелене пальмове листя, що символізує вічне життя. В ісламі зелений колір вважається кольором пророків, а для мусульман зелений колір – це колір життя (Браем, 2009, с. 71). П. Штепан твердить, що в ісламській традиції зелений колір улюблений, це символ фізичного і психічного здоров’я, мудрості. Для іранців зелений колір може символізувати як бурхливе зростання, так і печаль, скорботу. Наприклад, нещасливу людину називають “зелена нога”, а кладовище – “зелений будинок” (Štípan, 2004, s. 21).

У різні періоди розвитку людства зелений колір – символічний елементом колірної гами одягу людини. Так, у давній Палестині наречена зазвичай надягала весільну сукню зеленого кольору, що символізувало надію молодят на сімейне щастя (Браем, 2009, с. 73). У середньовічній Європі зелений колір був показником статусу людини (наприклад, банкрути в Німеччині мали носити зелені шапки) або ж елементом геральдики. Д. Бреурс зазначає, що в усі епохи зелений колір означав молоде, незріле кохання (Breuers, 1999, s. 338–339).

Крім того, в епоху Середньовіччя *зелений* асоціювався з поняттями “лівий, нерациональний” (Браем, 2009, с. 75).

У слов’янській культурі зелений колір пов’язаний із рослинністю, незрілістю, мінливістю, але водночас це колір весни, краси природи, символ відродження, надії та радості, перемоги над злими силами.

У церковних обрядах *зелений* чи *смарагдовий* кольори є знаком віри, вони приносять у душу людини мир і спокій. Саме через це в зелених ризах правлять службу православні священники на Вербну Неділю і на Трійцю, а також на честь праведників, які здійснили подвиги в ім’я Господа, віри і церкви. Дні зеленого кольору – понеділок і субота, його стихії – вода і повітря.

Українські і чеські мовознавці характеризують зелений колір як колір рослин, життя, свіжості, юності та надії. Так, в “Етимологічному словнику української мови” Я.Б. Рудницького знаходимо реконструкцію походження лексеми *зелений*. Автор зазначає, що цей ад’ектив за походженням є загальнослов’янським, своїм корінням сягає індоєвропейської мови і має чимало похідних: *зеленавий, зеленастий, зеленистий, зеленкуватий, зеленний, зеленявий, зеленець, зеленіти, зеленити, надзелень, озеленяти, празелень* та ін. (ЕСУМ-Руд., с. 433). “Чеський етимологічний словник” Ї. Рейзекка підтверджує походження лексеми *zelená*. Похідними утвореннями в чеській мові є *zelená, zelenavý, zelenina, zeleninový, zelinář, zelinářský, zelinářství, zelenat (se), zazelenat se, zezelenat, nazelenalý, zelenit se* (ESR, s. 737).

ЕСУМ-Руд.

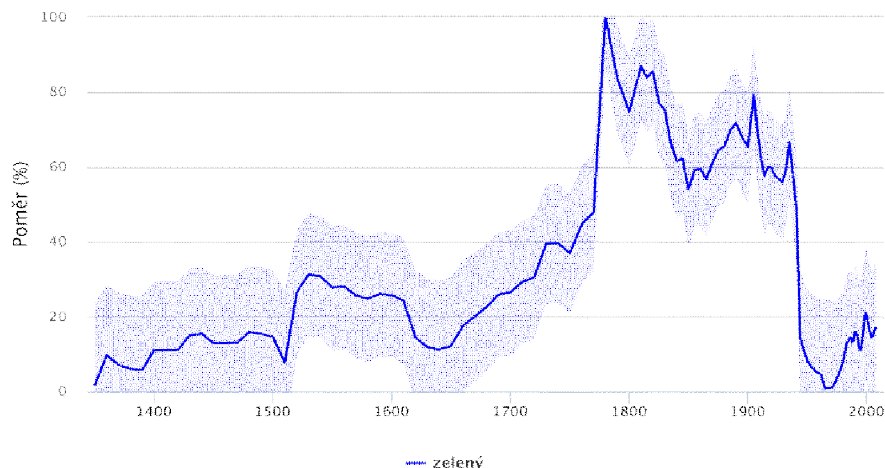
ЗЕЛЕНИЙ 'green', мук. зелений /XVII с.ЛСЛ. 74/, зелены /и/ /1584 АКЕМУ 90/, зéлено/1596 Зизаній, 1627 Беринда/,зелены /и//1643 Ужевич/, зеленую Авг. /XVII-XVIII Интермедіі 61/ Ouk.,OES. зеленныи, зелено /1073 Изб.Св.1307//; BRu. зялѣны, Ru. зелѣны й, OCS. zelenъ, Bu. зелѣн, Ma. зблен, SC. zblen, Sla.zelàn, Cz.,Slk. zelený, Po. zielony, LoSo.ÛpSo. zeleny, Ca.zelony,Plb.zelèn. Deriv. зеленáвий, -вість, -во, зеленáстий, -тість, -то, зеленѣнький, -кість, -ко, зеленѣсенький, -ко, зелен/к/увáтий, -то, зеленáстий, -тість, -то, зеленѣць, зеленáина, -йстий,зелѣнка, зеленушка, зеленáк, зеленáр/ка/, збленъ, за-,по-зеленити, за-,по-зеленіти, -віння,зеленітися...зелено-голівий, -лістий, -бкий, -бчка...; Wd. зеленáло 'зелене чорніло' /PM.2, 118'/мук. зеленáчис/1596 Зизаній, 1627 Беринда, XVII с.ЛСЛ.74/,зеленáсть /так таки/, зеленáли /XVII-XVIII с.Байки 88/, Ouk.,OES. зеленъ /XI с./, зеленáство /XIV с./, зеленáчис, зеленáина /1076 Изб.Св./сн.Зелѣна, Зелѣне, Зелѣний,Зелѣнякóва,Зелѣне Устс,Зилинáт Кичира, Дзелѣна /Кв./; FN. Зелѣний, Зелѣнко, Зелѣнáк, Зелѣнѣнький, Зелѣнський, Зелѣнчук, Зелѣнюк, Зелѣняк, Зелѣнáцький /Богдан 340/ Syn. 'однiй iз основних кольорiв спектра:/середнiй мiж жовтим i блакитним,Слум.3,553.

PS. *zelenz/ja'ts', IE. root**ǵheL-'ts', cf. Lith. žalias 'green', želti 'to sprout, spring up (green)', želmuo 'plant', Latv. zaļš 'green; fresh', zelt 'to grow green', Skt. hari-'yellow', Av.zaray-'ts', Alb.delpne, dhelpërë, dëlbunë 'fox'; see also жбѣтий; Pokorny 430, Fraenkel 2,1287, Vasmer 22,92. (extensively:) Herne 64-73, 80; see also Шанский 2:6,84, a.o.

ESR

zelený, zeleň, zelenavý, zelenina, zeleninový, zelinář, zelinářský, zelinářství, zelenat(se), zazelenatse, zezelenat, nazelenalý, zelenit se. Všesl. - p. zielony, r. zelěnyj, s./ch. zelen, stsl. zelenъ. Psl. *zelenъ je původem příč.trp.od slovesa dochovaného dosud v lit. želti, lot. zelt 'zelenat se'. Východiskem je ie. *ǵhel'svítit' a jako označení barev 'zelený, žlutý, zlatý aj.' (A1). Z jeho různých ablautových podob (A6) je pak např. lit. žalias 'zelený', lot. zaš, stpr. saligan tv. (ale i lit. žilas 'šedý', lot. zils 'modrý'), stsl. gulr 'žlutý', něm. Gelb, angl. yellow, wal. gell tv., bret. gell 'hnědý', lat. (h)olus 'zelenina, zeli', ř. chlörós 'svěže zelený, žlutozelený', sti. hári- 'světlý, žlutozelený, zlatožlutý'. Dále viz :žlutý, :zlatý, :žluč, srov. i :zeli.

Як видно з наведених прикладів, перші згадки ад'єктива **зелений** трапляються в "Зборнику Святослава" 1073 року, а за Чеським національним корпусом, кольорема **zelená** в чеській мові фіксується вже в 1350 р. Частотність уживання прикметника **zelená** в різні періоди розвитку чеської мови можна простежити за графіком (ČNK).

В українській і чеській культурах художньо-символічне світобачення і відтворення національного колориту мов пов'язане з колокацією кольореми **зелений**. Об'єкти порівнянь визначаються кольором рослини або тварини, при цьому зберігається ідентичність перекладу: **зелений**, як **барвінок** – **zelený jako brčál**; **зелена**, як **трава** – **zelená jako tráva**; **зелена**, як **жаба** – **zelená jako žába**, **zelené jako toře** – **зелене**, як **море**, **zelené jako les** – **зелене**, як **ліс** тощо.

Однак, якщо для української мови характерний зв'язок кольореми з рослинним світом (**зелене**, як **жито весною**; **зелене**, як **листя**; **зелене**, як **лоза над водою**; **зелений**, як **огірок**;

зелений, як у сосни гілки), то для чеської мови – з лексемами різних тематичних груп (*zelený jako přírodní jezírko* – зелений, як природне озерце; *zelený jako kulečnik* – зелений, як більярд; *zelený jako vodník* – зелений, як водяник; *zelený jako stěna* – зелений, як стіна; *zelený jako týden stará mrtvola* – зелений, як тижневий старий труп; *zelený jako ufon* – зелений, як прибулець; *zelený jako smaragd* – зелений, як смарагд; *zelený jako smaragdový ostrov* – зелений, як смарагдовий острів; *zelený jako louka* – зелений, як луг; *zelené jako láhev* – зелений, як пляшка) (ČNK).

Як засвідчує досліджуваний матеріал, ад’єктив **зелений / zelená**, відображаючи пряме найменування барви, є способом смислоутворення українських і чеських назв:

• **страв і напоїв:**

зелений чай *zelený čaj*

зелений борщ

• **продуктів рослинництва і виробів із них:**

зелений горошок *zelený hrášek*

зелене добриво *zelené hnojení*

зелений корм *zelené krmení*

зелена маса *zelená hmota*

зелене мило

• **організацій, установ:**

Партія Зелених України *Strana zelených*

Зелений Пес (назва заснованого в 1999 році

київського видавництва художньої літератури

та літератури для дітей, в українській мові) *zelená věda* (лісове господарство)

• **церковних свят:**

Зелена неділя (день, яким починаються зелені свята)

Зелені свята (святки) *Zelené svátky*

Зелений четвер *Zelený čtvrtek*

Семантичну гнучкість ад’єктива **зелений / zelená** в українській і чеській мовах демонструє вторинна номінація певних понять, коли способи найменування, відображаючи зв’язки із сеою кольору, створюють номінативну експресивність мовних одиниць: *зелений стіл* (стіл, покритий сукном зеленого кольору, призначається для гри в карти, більярд). У чеській мові цей вираз багатозначний, напр., вираз *zelený stůl* означає і “екзаменаційний стіл”, і “гральний стіл у казино”. Однак вислів *zasednout za zeleným stolem / u zeleného stolu* (засідати за зеленим столом) може означати “проведення дипломатичних або політичних перемовин” (SSJČ; SČFI-3, с. 778); *rozhodovat od zeleného stolu, řídit něco od zeleného stolu* (досл. рішення зеленого столу, керуватися рішеннями (директивами) зеленого столу), тобто виконувати завдання без знання конкретної ситуації, без практики, лише в адміністративному порядку (SSJČ; SČFI-3, с. 777).

Не мають відповідників у чеській мові українські НО з кольорею **зелений**: *зелений змії* (горілка – vodka), *зелене будівництво*, *зелений конвейер*. У сучасному українському мовному просторі кольорема **зелений** пов’язується з трагічними історичними подіями в Україні: “*зелений коридор*” (вихід так званим “зеленим коридором” з оточення в Іловайську) та “*зелений чоловічок*” (замаскований військовий) (зазначимо, що в чеській мові вираз *zelený mužiček / mužik* має інше значення – *водяник (vodník)*) (КУМ).

Так само чеські назви осіб, явищ, процесів перекладаються українською мовою без зазначення семи кольору: *zelený muž* – вид мисливців, лісників, *zelený Anton* (тюремна карета), “*zelená louka*” (азартна гра в карти) (PSJC; SSJI).

В обох мовах ФО становлять незначну кількість аналізованого матеріалу, де семантика кольору або конотативний компонент ад’єктива **зелений** формує категорійне значення, а ФО відтворюють ідентичність перекладу або ж перекладаються описовими зворотами:

<i>До зелених віників</i> дуже довго, тривалий період	<i>Pamatovat si až do smrti.</i> <i>Pamatovat si velmi dlouhý čas.</i>
<i>Давати / дати зелену вулицю</i> 1. безперешкодний шлях для транспорту; 2. створювати умови для швидкого просування по роботі, службі кого-небудь, а також для розвитку, поширення, використання чого-небудь (перен.)	<i>Dát/dávat zelenou</i> <i>Mít dveře dokořán.</i> <i>Podporovat.</i>
<i>До зеленого (блакитного) змія</i> напитися до нестями, дуже	<i>Opít se na mol.</i> <i>Hodně se opít.</i>
<i>Молодий та зелений</i> який не набув життєвого досвіду, недосвідчений, юний та ін.	<i>Zelenáč.</i> <i>Mladý, nezkušený.</i>
<i>Зелену топтати</i> бути живим, жити	<i>Už zase skáče přes kaluže.</i> <i>Zvládnout překážku.</i>
<i>До зелених чортиків</i> 1. дуже, надзвичайно, значною мірою; 2. до повного сп'яніння	<i>Velmi, ve velké míře.</i>
<i>Зелений від заздрощів</i>	<i>Zelená závist = velká, šířavá závist</i> <i>Být zelený závisti/zlosti/strachem</i>
<i>Красивішим у труну кладуть</i>	<i>Zelený jak sedma</i>

Порівняльний аналіз НО і ФО засвідчив, що спільним для чеської та української мов є схожість мовного позначення кольорами **зелений**, яка становить семантичне ядро висловлень із цим компонентом у відображенні явищ дійсності в їхній якісній репрезентації.

Як засвідчує дібраний матеріал, низка українських НО і ФО з компонентом **зелений** передається лише частиною чеських фразем, де актуалізується або нейтралізується сема кольору. Водночас **зелений** є одиницею, яка в сучасних комунікативних актах обох мов використовується ситуативно, оскільки ад'єктив, трансформуючись в інші контексти, реалізує у смисловій структурі оцінку певних явищ, виявляє лінгвальні та екстралінгвальні чинники у процесі сприймання історичної та інтелектуальної інформації національного характеру НО і ФО української та чеської мов.

Виконане дослідження відкриває перспективи для вивчення українських і чеських НО і ФО, де лексеми зі стрижневим компонентом обох мов характеризуються багатозначністю, значним потенціалом сполучуваності та сферою широкого використання, завдяки чому надають висловам емоційну образність, що є важливим у відтворенні культурних традицій, особливостей ментальності та звичаїв українського і чеського народів.

Література

Ващенко, О.О., Степанюк, О.В. (2016). Українські та чеські фразеологічні одиниці з колоративним компонентом "БЛІЙ". *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 16 (2), 44–49.

- Ващенко, О.О., Степанюк, О.В. (2017). Семантика і символіка колорими ЧЕРВОНИЙ / ČERVENÝ в українській і чеській мовах. *Проблеми зіставної семантики*. 13, 20–27.
- Ващенко, О.О., Степанюк, О.В. (2018). Лексико-семантичне поле СИНІЙ / MODRÝ в українсько-чеських лінгвокультурних контактах. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур: Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 34, 15–27.
- Бразм, Г. (2009). *Психология цвета*. Взято з: <http://padaread.com/?book=206521&pg=1> 12
- Символіка кольорів. *Персонал плюс*. 29 (383) 21 – 27 липня 2010 року. Взято з: <http://www.personal-plus.net/383/6902.html>
- Breuers, D. (1999). *Na hradech, v klášterech, v podhradí : středověk, jak ho neznáte*.
- Černý J., Holeš J. (2004). *Sémiotika*.
- Goethe, J.W. von. (2004). *Smyslově-morální účinek barev*. Взято з <https://cache.obalkyknih.cz/file/toc/349076/pdf/46>
- Vashchenko, O., Stepaniuk O. (2016). Phraseological units with colored component “BLACK” in Ukrainian and Czech speech contacts. *Book of Proceedings of the CADES INTERNATIONAL CONFERENCE ON EDUCATION, PEDAGOGY AND HUMANITIES RESEARCH*. (pp. 87–92). St. Louis, Missouri, USA. Взято з: https://archive.org/details/CADESProceedings2016_201610
- Štěpán, P. (2004). *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*.

Лексикографічні джерела

- ЕСУМ-Руд. – *Етимологічний словник української мови Я. Рудницького у 2-х т.* Взято з http://litopys.org.ua/djvu/rudnycky_slovyk.htm
- КУМ – *Корпус української мови. Загальнономовний (або національний) неанотований та несистематизований корпус української мови*. Взято з <http://korpus.org.ua>
- СУМ-11 – *Словник української мови в 11 томах*. Взято з <http://sum.in.ua>
- ČNK – *Český národní korpus FF UK*. Взято з WWW: <http://www.korpus.cz>
- ESR – Rejzek, J. (2012) *Český etymologický slovník*.
- PSJC – *Příruční slovník jazyka českého*. 9 sv. Взято з <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>
- SČFI-3 – *Slovník české frazeologie a idiomatiky*. 5 sv.
- SSJČ – *Slovník spisovného jazyka českého*. díl. 1. –14. seř. Взято з: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.

References

- Vaschenko, O.O., Stepaniuk, O.V. (2016). Ukrains'ki ta ches'ki frazeologichni odyntsi z koloratyvnym komponentom “BILYJ”. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho lnhvistychnoho universytetu. Seriiia Filolohiia*. 16 (2), 44–49. Vziato z: <http://journals.urau/index.php/2311-0821/article/view/113744>
- Vaschenko, O.O., Stepaniuk, O.V. (2017). Semantyka i symbolika koloremy CHERVONYJ/ ČERVENÝ v ukrains'kij i ches'kij movakh. *Problemy zistavnoi semantyky*. 13, 20–27. Vziato z: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21APT9D9FPPXRCmkN0&cid=68696B3E65309B90&id=68696B3E65309B90%2115515&parId=68696B3E65309B90%2115516&o=OneUp>
- Vaschenko, O.O., Stepaniuk, O.V. (2018). Leksyko-semantychno pole SYNIJ/MODRÝ v ukrains'ko-ches'kykh lnhvokul'turnykh kontaktakh. *Komparatyvni doslidzhennia slov'ians'kykh mov i literatur: Pam'iati akademika Leonida Bulakhovs'koho*. 34, 15–27.
- Braem, H. (2009). *Psykhohohyia tsveta*. Vziato z: <http://padaread.com/?book=206521&pg=1> 12
- Symvolika kol'oriv. *Personal plus* № 29 (383) 21 - 27 lypnia 2010 roku. Vziato z: <http://www.personal-plus.net/383/6902.html>
- Breuers, D. (1999). *Na hradech, v klášterech, v podhradí : středověk, jak ho neznáte*.
- Černý J., Holeš J. (2004). *Sémiotika*.

- Goethe, Johann Wolfgang von. (2004). *Smyslově-morální účinek barev*. Vziato z: <https://cache.obalkyknih.cz/file/toc/349076/pdf/46>
- Vashchenko, O., Stepaniuk O. (2016). Phraseological units with colored component “BLACK” in Ukrainian and Czech speech contacts. *Book of Proceedings of the CADES INTERNATIONAL CONFERENCE ON EDUCATION, PEDAGOGY AND HUMANITIES RESEARCH*. (pp. 87–92). St. Louis, Missouri, USA. Vziato z: https://archive.org/details/CADESProceedings2016_201610
- Štěpán, P. (2004). *Označení barev a jejich užití v toponymii Čech*.

Leksykohrafichni dzherela

- ESUM-Rud. – Etymologichnyj slovnyk ukrains'koi movy Ya. Rudnyts'koho u 2-kh t. Vziato z: http://litopys.org.ua/djvu/rudnycky_slovnyk.htm
- KUM – Korpus ukrains'koi movy . Zahal'nomovnyj (abo natsional'nyj) neanotovanyj ta nesys tematyrovanyj korpus ukrains'koi movy. Vziato z : <http://korpus.org.ua>
- SUM – Slovnyk ukrains'koi movy v 11 tomakh. Vziato z <http://sum.in.ua>.
- ČNK – Český národní korpus FF UK. Взято з з WWW: <http://www.korpus.cz>
- ESR – Rejzek, J. (2012) Český etymologický slovník
- PSJC – Příruční slovník jazyka českého. 9 sv. Взято з: <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>
- SČFI-3 – Slovník české frazeologie a idiomatiky. 5 sv.
- SSJČ – Slovník spisovného jazyka českého. díl. 1.-14. seš. Взято з: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.